

LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

Profesoriaus Norberto Véliaus skaitymai (XI)

BALTŲ RELIGIJOS IR MITOLOGIJOS TYRIMAI: TRADICIJA, TĘSTINUMAS, KAITA

Pranešimų santraukos

2018 m. balandžio 12–13 d.
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius

Sudarė

Vita Džekčioriūtė-Medeišienė
Radvilė Racėnaitė

Redagavo

Danutė Giliasevičienė

Maketavo

Gražina Kazlauskienė

Viršelyje

Norbertas Vėlius, 1978 m.
Nuotrauka iš Ramunės Vėliuvienės archyvo

© Autoriai, 2018

© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2018

LAIMA ANGLICKIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

ETNOLOGIJOS STUDIJOS IR MOKSLINIAI TYRIMAI

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETE: VAKAR, ŠIANDIEN IR RYTOJ

Lietuvai minint savo valstybingumo šimtmetį, visi, ypač dirbantys lituanistikos baruose, turbūt permąstome ir savo institucijų indėlį į bendrą valstybės aruodą. Tautosakos ir medžiagos apie tradicijas, papročius, gyven seną rinkimas, sisteminimas ir tyrimai visada buvo svarbūs ne tik mažai mokslininkų grupei, bet ir visai visuomenei, tautai, valstybei. Surinktos dainos, pasakos, užrašyti vietinių žmonių pasakojimai apie kasdienes darbus, šeimos ar kalendorines šventes, surinkti etnografiniai eksponatai muziejams nebuvo ir nėra vien tik sausi artefaktai. Jie žadino lietuvius, kaip ir daugelį mažųjų Europos tautų, XIX a., ragino galvoti apie savo valstybę XX a. pradžioje, kėlė pasididžiavimą tarpukariu, neleido nutautėti sovietmečiu, rodė mūsų kultūros unikalumą atkuriant valstybę XX a. pabaigoje.

Kiekvienas išvardytas etapas turėjo savo vėliavnešius, kurie aplink save būrė kitus entuziastus, šie žmonės, gyvenantiems etninėje kultūroje, moksliniais terminais tariant, vadinamiesiems pateikėjams rodė, kad mes ir mūsų kultūra yra labai svarbi mūsų etninei savimonei ir valstybingumui puoselėti. Vienas tokių didžiųjų vėliavnešių buvo profesorius Norbertas Vėlius.

Pranešime bus pasakojama apie Vėliaus įkurtą Etnologijos ir folkloristikos katedrą Vytauto Didžiojo universitete, žymiojo folkloristo ir etnologo indėlį sukuriant naują etnologijos ir folkloristikos studijų trijų pakopų (bakalauro, magistro ir doktorantūros) programą, trumpai apžvelgiama katedros istorija iki šių dienų, parodyta, kiek etnologijos šiame universitete ir valstybėje liko šiandien.

RIMANTAS BALSYS

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

MITOLOGINIAI PARKAI LIETUVOJE: NAUJOVĖ AR TRADICIJŲ TAŠA?

XXI a. pradžioje Lietuvoje ėmė rasti iš esmės naujas (išskyrus Juodkrantės Raganų kalną) reiškinys – mitologiniai parkai, kuriuose rikiuojasi iš medžio drožtos ar iš akmens tašytos (rečiau) ikirikščioniškojo laikotarpio mūsų dievų skulptūros. Natūraliai kyla klausimas, kokia tradicija seka (jei iš viso seka) XX–XXI a. mitologinių parkų sumanytojai, mecenatai, tautodailininkai, skulptoriai.

Įvertinus X–XVIII a. rašytiniuose šaltiniuose užfiksuotą informaciją ir palyginus ją su archeologiniais duomenimis, galima konstatuoti, jog baltų gentys turėjo antropomorfinę dievų vaizdavimo tradiciją. Iš esmės ta pačia tradicija seka ir XX a. pabaigoje–XXI a. pradžios mitologinių parkų Lietuvoje kūrėjai (idėjų autoriai, skulptoriai,

drožėjai), nes aptariamuose mitologiniuose parkuose vyrauja antropomorfinio pavaldalo dievų atvaizdai.

Bendras visų mitologinių parkų kūrėjų siekis – pritraukti lankytojus. Vieni fiksuoja tikslų lankytojų skaičių, kiti – tik apytikrį, tačiau visi jie pripažįsta, kad lankančiųjų šiuos objektus nuolat gausėja. Tiesa, patys parkų rengėjai, kūrėjai tą tikslą nusako kiek kitaip: parodyti visų baltų genčių senovinę mitologinę pasaulėžiūrą; atskleisti kalno grožį; padėti lankytojams pajusti aplinką, suvokti gamtos dėsnius; įprasminti mitinių būtybių vardus.

Daugiausia skulptūrų (82) šiuo metu stovi Raganų kalne, kiek mažiau jų (54) yra Naisių mitologiniame parke.

Bemaž visiems čia nagrinėjamiems mitologiniams parkams (takams) būdinga stilistinė ir teminė įvairovė, kurią lėmė tiek pati medžiaga, tiek kūrėjų – medžio drožėjų fantazija. Beveik visų mitologinių parkų (takų) sumanytojus, kūrėjus konsultavo žinomi šalies etnologai, mitologai, folkloristai, kiek rečiau – kraštovaizdžio architektai. Gaila, tačiau ne visuose juose yra išsamios ir aiškios informacinės lentos ir (ypač) informacinės lentelės prie kiekvienos skulptūros. Vieni parkų steigėjai, kūrėjai šiuo metu plėsti savo teritorijos netekina, o kiti – atvirksčiai: planuoja parkų plėtrą ir net nurodo konkretų numatytą pastatyti skulptūrų skaičių (pvz., Baltų mitologiniame parke Sausdravų k., Kretingos r.).

VIKTORIJA DAUJOTYTĖ-PAKERIENĖ

Vilniaus universitetas

STANISLAVOS VĖLIENĖS „MANO GYVENIMAS“ – KAIP PASAKOJIMAS IR PA(SI)PASAKOJIMAS

Stanislava Vėlienė gal niekada nebūtų ėmusis plunksnos, jei ne sūnus Norbertas, įžymus tautosakininkas, skvarbaus žvilgsnio žmogus, suradęs ne vieną talentingą pateikėją, paskatinęs pasakoti ir rašyti apie save. Atidžiai Norbertas žvalgė ir savo artimiausią aplinką, savo gimtąjį Gulbių kaimą. Kaip liudija Ramunė Vėliuvienė, norėjo jį atskirai tirti, aprašyti. Motinos rašymai turėjo padėti šiam sumanymui. Bet senatvėje Stanislava (Stasė, kaip labiau įprasta žemaičiams) rašyti nerodė jokio noro, atsisakinėjo. Sūnus nuolat ragino ją tai daryti, nepaisė mamos padejavimų ir skundų, kad nenorinti, negalinti, kad skauda akis, galvą, kojas. Matė, kad yra lengvakalbė, kad turi daug kalbos, gerą atmintį. Sugeba pasakoti.

Baigė septyniasdešimtuosius, kai atsivertė storą sąsiuvinį, pasiėmė neblogą rašalinį parkerį, gal kurio iš anūkų, atsisėdo prie stalo. Viršelyje užbraukė penkiakampę. Viršuje užrašė „Mano gyvenimas“, kiek žemiau – *Stanislavos Vėlienės*. Pirmame puslapyje datą – 1983 m. birželio mėn., kiek žemiau – „Mano gyvenimas“. Pirmasis sakinytis: „Gimiau 1913 m. rugsėjo 24 d. Degliškės kaime, Laukuvos valsčiaus.“ Nebuvo

skaičiusi autobiografijų, bet žinojo, kaip pradėti. Mumyse budi žinojimas, kad gimimas ir yra mūsų pradžia. Rašydama juto, kad lyg rašo Norbertui, tik labai ilgą laišką, dažnai ir kreipiasi antruoju asmeniu – „žinai“. Beveik metų reikėjo pirmajam sąsiuviniai, sužymėjo puslapius – 151. Iš viso šeši sąsiuviniai, vadinasi, apie tūkstantis ranka rašytų sąsiuvinio puslapių. Pranešime kalbama tik apie pradžią – apie gyvenimą iki vedybų, šeimos pradžią, mažažemių vargus. Tik zonuojant, tik bandant suprasti pasakojimo esmę ir prasmę. Sąsiuviniai verti atskiro tyrimo ir išleidimo, bent atrenkant svarbesnius dalykus.

Rašo sūnaus raginama. Bet pasitiki rašymu, galėjimu pasakyti, ką nori. Ryškus „aš“ centras, galima manyti, kad tai ir savotiškas egocentras, stiprinantis galimybę papasakoti, išsipasakoti.

Ankstyvo brendimo. Keturiolikos jau jautėsi suaugusi. Turėjo ankstyvąjį gyvenimo skausmą – buvo palikta mylėto. Jis vis prisimenamas, bet gero nelinkima, norėtų, kad jai būtų geriau, gal, kad gailėtųsi palikęs.

Pasakojimo linija – chronologinė, įterpiami tik mamos gyvenimo epizodai. Kiek užbėgama į priekį, kai pasakoma apie savo vaikų tėvą, koks buvęs palankus, kaip ją mylėjęs, kokio „gera karakteria“.

Spalvinga, turtinga prigimtis, prigimtiniai gabumai (suvokti, išgirsti, išmokti, atsiminti), kalbumas, smalsumas, gyvas būdas, ankstyva intelektualinė ir emocinė branda, maždaug nuo trylikos gyvenimas jau suvokiamas visa jo apimtimi, taip pat ir jausmų. Pačiai atrodė, kad daug ką atsiminė nuo vienerių metų.

Baladinė gyvenimo jausena – su žmonėmis atsitinka ypatingų dalykų, senelis taip mylėjęs savo žmoną, kuri 27 metų mirusi nuo raupu, kad išgyvenęs tik devynis mėnesius ir miręs iš širdies skausmo, mama pasakodama visai tuo tikėjusi. Grožio jautimas, gražių žmonių išskyrimas, atrodo, kad giminėj būta reto grožio žmonių, ypač moterų. „...sako, kad mano mamos mama buvusi nuostabiai graži, aš tuo tikiu, nes ir mano mama buvo labai graži.“ (Pridursiu, kad ir pati Stanislava buvo graži, net turėdama apie šešiasdešimt metų, kai ją vienintelį kartą mačiau, tebeatrodė graži, malonaus veido, panašiai kaip Vaižganto „Nebylio“ Dėdienė – Apolonija Butkienė.)

Motina išsimokėjimui nuperka siuvamąją mašiną „Singer“, bet įmokas moka pati. Siuvėjavimas, siuvimo įpročiai ir papročiai sudaro labai vertingą Vėlienės pasakojimo dalį. Lyg moteriškasis Palangos Juzės variantas XX a. trečiąjį dešimtmetį. Šešiolikos metų jau yra gera siuvėja, kviečiama į namus. Keliaudama patiria visokių žmonių, priklauso nutikimų. Ir junta nenugalimą norą dainuoti, – vienuose namuose dar neatbūtos metinės, tai tik niūniavusi, o senai šeimininkei sakiusi, kad tyliai giedanti... Atskirai vertingi epizodai apie *žemaičių kalnus*, jų papročius, giedojimą, ji vedusi „ant rą punktą“, gerai žinojusi eigą. Siuvėjadama slapta rašydavusi dainas į sąsiuvinius. Kelios dainos įrašytos, kai kurių – tik pavieniai posmai.

Įspūdis, kad žemaičių rašomoji kalba labiau persmelkta bendrinės, nėra tokia tarmiškai vienalytė kaip šnekamoji. Įrašyta priežodžių, patarlių. Pagauta ir perteikta žemaitiško „stadūriškumo“. Atskirai svarbu tai, kas įeina į paprotinę kultūrą.

PELE, PELE, TE TAU DANTĮ KAULINĮ – DUOK MAN GELEŽINĮ: MITINĖ-SOCIALINĖ VAIKŲ DANTŲ REIKŠMĖ TRADICINĖJE LIETUVIŲ KULTŪROJE

Dantys – tai kūno dalis, užimanti svarbią vietą kūno mitinėje sampratoje. Jie atspindi žmogaus sveikumą ir gyvybingumą. Ypač svarbūs yra pieniniai vaikų dantys. Šiame pranešime pristatoma kaip tik šių – pirmųjų žmogaus dantų reikšmė psichofizinei ir socialinei vaiko raidai tradicinėje lietuvių kultūroje.

Remiantis XIX a. pabaigos–XX a. antrosios pusės lietuvių tikėjimais, papročiais ir apeiginiais veiksmais, aptariami du vaikystei būdingi fiziologiniai reiškiniai: dantų dygimas ir dantų kritimas. Pranešimą sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje atskleidžiamos su dantimis siejamos kultūrinės reikšmės kūdikystėje. Pirmiausia aptariamos dantų anomalijos ir su jomis susijusi mitinė-socialinė samprata, o paskui pristatomi tikėjimai ir papročiai, sietini su pirmųjų dantų pasirodymu.

Antroji dalis skirta tam vaikystės laikotarpiui, kai pradeda kristi pieniniai dantys. Nagrinėjami su pirmojo danties praradimu susiję apeiginiai veiksmai ir į juos įtraukiamos žodinės formulės. Jos analizuojamos pagal švedų etnologės Annos Birgittos Rooth pateiktą modelį. Lietuviški duomenys lyginami su šios mokslininkės surinktais duomenimis iš viso pasaulio.

Tradicinėje lietuvių kultūroje dantys atsiskleidžia kaip svarbus vaiko socialinį statusą keičiantis fiziologinis žymuo, kuris yra mitiškai įprasminamas ir apipintas gausiais tikėjimais bei papročiais.

AUDRONĖ GEDŽIŪTĖ

SOVIJAUS SAKMĖS TYRIMAI IR NAUJŲ SKAITYMŲ GALIMYBĖS

Vienintelis užrašytas ir mus pasiekęs baltiškasis mitas „Sovijaus sakmė“ yra sulaukęs nemažo baltų mitologijos tyrėjų dėmesio. Algirdas Julius Greimas įrodinėjo, kad Sovijus besąs sielų vedlys, atliekąs psychopompo funkciją, ir jį, be kita ko, dar reikėtų suvokti ir kaip religinį reformatorių. Gintaras Beresnevičius savo darbuose pernelyg nenutolsta nuo šių minčių ir eina dar toliau, laikydamas Sovijaus mitą tam tikra atrama (ar net rėmu) galimai baltų religijos rekonstrukcijai, itin pabrėždamas ikiindoeuropietiškosios matriarchatinės pasaulėžiūros sandūrą su indoeuropietiška ja patricentristine. Philippe'as Walteris į sakmę apie Sovijų mėgino pažvelgti lyginamuoju aspektu, gretindamas sakmėje aprašytą šerno medžioklės ir valgymo ritualą su panašiais mitiniais siužetais keltų ir germanų tradicijose ir taip iš dalies papildydamas

Sovijaus saktmės interpretacijų lauką absoliutaus transcendentinio žinojimo dėmeniu. Kokybiškai naują požiūrį tyrimuose pristatė Ilja Lemeškinas, Sovijaus mito prasmių ieškojęs remdamasis tekstologijos teikiamomis galimybėmis ir pažvelgęs į saktmę ne tik kaip į atskirą pasakojimą, kultūrinio teksto fragmentą, bet ir kaip į svarbią bei integralią chronografo, kaip vientiso kūrinio, dalį.

Šiuo pranešimu siekiama ne tik apžvelgti iki šiol atliktus nors ir ne itin gausius, tačiau išsamius tyrėjų apmąstymus Sovijaus saktmės klausimu, bet ir paieškoti naujų jos perskaitymo būdų, remiantis platesniais duomenimis iš tiek geografiškai, tiek chronologiškai sąlygiškai baltams artimų keltų ir germanų mitologijų lobynų. Bus iškelti ir aptarti keli probleminiai aspektai, praplečiantys ar performuluojantys lig šiol pripažintas Sovijaus saktmės suvokimo galimybes: mitinės šerno figūros santykis su Deivės Motinos figūra; Sovijaus funkcijų apibrėžtis, siejant Sovijaus figūrą su Anapilio valdovo figūra, o paties mito siužetą – su mitinės medžioklės ir ritualinio valgymo mitemomis; santykis tarp Sovijaus saktmės ir mirusiųjų deginimo papročio, siejant saktmėje pateiktą informaciją su trigubos mirties tema.

VITA IVANAUSKAITĖ-ŠEIBUTIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

AUTOETNOGRAFIŠKI PRASITARIMAI NORBERTO VĒLIAUS FOLKLORO DARBUOSE

XX a. antroje pusėje užrašytos tautosakos rinkiniuose ar publikacijose retai kada randame asmenišknesnių, atviresnių folkloristų minčių apie jų patirtas emocijas bendraujant su pateikėjais, apie paties santykio abipusiškumą, gelmę ir dinamiką, neretai stiprų poveikį tolesniam tiek pateikėjo, tiek jį aplankiusio užrašinėtojo gyvenimui. Kaip žinoma, vyravo bendra tendencija (tam tikra prasme nerašyta lauko tyrimų metodologija) objektyviai sausai, beveik statistiškai pristatyti surinktą medžiagą, pridedant „būtinuosius duomenis“ apie pasakotojus ar dainininkus ir jų gyvenamą aplinką, pačiam folkloristui visame tame tarsi nedalyvaujant; asmeniškus patyrimus buvo įprasta pasilikti privatiems pokalbiams su ekspedicijų bendrakeiviais, išlieti dieno-raščiuose ar laiškuose. Žvelgiant iš šiandieninių esmingai pakitusių ekspedicinio darbo pozicijų, stebina tai, jog anuomet „objektyvioji metodologija“ veikė net ir užrašant tautosaką iš pačių artimiausių žmonių: motinos, tėvo, senelių... Vis dėlto Norberto Vėliaus ir kai kurių jo kolegų folkloro darbai šiuo požiūriu tapdavo netikėtomis išimtimis. Juose aptinkamą tiesiogiai ir netiesiogiai reiškiamą subjektyviąją poziciją, savirefleksijas, užuominas norėtūsi pavadinti *autoetnografiniais prasaritimais*, padedančiais mums šiandien geriau suprasti, kaip ir kokią įtaką etnokultūrinės praktikos, tas, pasak Krescencijaus Stoškaus, „folklorinis svaigulys, dieviškoji manija“, darė folkloristų asmenybėms.

Rengiant pranešimą pasitelkti archyviniai folkloro rinkiniai, taip pat garso ir vaizdo medžiaga, ekspedicijų dienoraščių fragmentai ir amžininkų atsiminimų publikacijos, XX a. antrosios pusės folkloro monografijos.

BIRUTĖ JASIŪNAITĖ

Vilniaus universitetas

NORBERTO VĖLIAUS ĮNAŠAS Į LIETUVIŲ VELNIAVARDŽIŲ TYRIMUS

1. Žymus lietuvių tautosakininkas ir mitologas Norbertas Vėlius yra ne tik ilgus metus rinkęs, tyręs ir publikavęs gausų mūsų tautosakos palikimą, rengęs ir skelbęs svarbiausius senuosius šaltinius baltų mitologijai pažinti. Jo nuopelnai gana svarūs ir kituose mokslo baruose, reikalaujančiuose specialaus filologinio pasirengimo. Turiu omenyje mitinių esybių pavadinimų – vadinamųjų mitonimų – rinkimą, jų skirstymą ir jiems skirtus gausius komentarus, kurie išbarstyti po įvairius mokslininko darbus.

2. Daugiausia Vėlius yra tyręs vadinamuosius laumėvardžius – tikrinius ir bendrinius laumių vardus – ir, žinoma, velniavardžius. Pastaruoju terminu, kuris, beje, ir pasiūlytas paties Vėliaus, įprasta vadinti bene populiariausios mūsų mitinės esybės – velnio (velino) pavadinimus, gausiai vartojamus pirmiausia pasakojamosios tautosakos tekstuose: stebuklų pasakos ir mitologinėse sakmėse. Labai dažnai jų aptinkama ir kai kuriuose smulkiosios tautosakos žanruose, ypač formuliniuose keiksmuose. Mįslėse ir patarlėse velniavardžių randama rečiau, bet reikia pripažinti, kad tos „retenybės“ kartais labai įdomios, niekur kitur nevartojamos.

3. Vėlius yra bene pirmasis profesionalus lietuvių filologas, taip nuosekliai ir tvarkingai surinkęs mitonimus iš rankraštinių tautosakos tekstų. Už tai jam turi būti dėkingi ne tik folkloristai ar etnologai, bet ir kalbininkai, pirmiausia leksikologijos specialistai ir leksikografai. Vėlius yra suradęs ir paskelbęs ne vieną mitonimą, kuris tik jo dėka atsidūrė mokslinėje apyvartoje. Toks yra, pavyzdžiui, aitvaro pavadinimas *skalsinas*, visai neužfiksuotas *Lietuvių kalbos žodyne*. Šiame šaltinyje neužfiksuota ir žodžio *deivė* reikšmė „laumė“. Atrodo, kad kaip tik šis apmaudus faktas yra sutrukdęs patikimai išsiaiškinti pavadinimo *laumė* kilmę. Vėlius vienas iš pirmųjų atkreipė dėmesį į mitonimų vartojimą pastoviose folkloro formulėse, tokiose, kaip, pavyzdžiui, *laumė ragana*.

4. Kaip minėta, didžiausi nuopelnai mokslininkui priklauso už velniavardžių tyrimus. Jis yra sudaręs savotiškas velniavardžių lenteles, iš kurių matyti jų vartoseną skirtinguose folkloro žanruose. Lentelėse nurodomas ir rankraštinis ar spausdintas šaltinis, kuriame pavadinimas fiksuojamas. Būtų dar geriau, jeigu greta Lietuvių tautosakos rankraštyno katalogo numerio rastume ir vietovę, kurioje kūrinyje užrašytas. Kaip žinome, folkloras gyvuoja ir perduodamas pirmiausia tarmiškai, todėl vietovės nuoroda visada palengvina dialektologo ar leksikologo užduotį. Žinodami vietoves, šiandien galėtume geriau suvokti velnio vardų paplitimą, jų pasiskirstymą Lietuvos teritorijoje, o gal netgi kartografuoti juos.

5. Vėlius yra gana patikimai atskyręs bendrinius velniavardžius nuo tikrinių, liaudiškuosius vardus nuo knyginių, skolinius nuo savųjų žodžių. Tiesa, kartais jis kiek ir apsirinka, pavyzdžiui, žodis *pūkis*, reiškiantis aitvarą arba velnią, yra germanizmas, vartojamas tiek larvių, tiek lietuvių kalbose, o ne latvizmas, kaip atrodo tyrinėtojiui. Velniavardžius *lobelis* ir *lobinis* reikėtų sieti su rytų aukštaičių žodžiu *lobas* „loma, dauba“, o ne su *lobis*: reikalas tas, kad žodžio *lobis* rytų aukštaičiai nepažįsta, o vietoj jo vartoja slavizmą *skarbas*. Panašiai ir velniavardis *drignius* sietinas ne su tarmišku nuodingo augalo – durnaropės pavadinimu *drignė*, o su *drignius* reikšme „padauža, nenuorama, išdykęs vaikas“.

GRAŽINA KADŽYTĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

ČIORNAJA PADINOS ATRADIMAI. NORBERTAS VĖLIUS IR KITI

Čiornaja Padina ir Talovka – 1863 m. sukilimo tremtinių apgyventi lietuviški kaimai Rusijos Saratovo gubernijos stepėse. XIX a. pabaigoje, užaugus tremtinių vaikų kartai, įkurtas ir Litovkos kaimas. Nustačius Lietuvos Respublikos ir Sovietų Rusijos diplomatinis santykius, dalis šių kaimų gyventojų grįžo į Lietuvą. Ten likusieji kiek galėdami stengėsi ir toliau išlaikyti lietuviškąjį mentalitetą per namų apeigas, papročius, tautosaką ir pan.

Tokią situaciją – gerokai apnykusios, tačiau dar gyvos lietuviškos bendruomenės susitelkimą ties savo etnine atmintimi – praėjus šimtui metų po sukilimo rado ir užfiksavo tautosakininkas Norbertas Vėlius ir kalbininkas Aloyzas Vidugiris. Sukilimo šimtmečio proga buvo viliamasi surengti didesnę ekspediciją, tačiau to meto sąlygomis, iškilių Rusijos TSR mokslų akademijos baltistų Vladimiro Toporovo ir Viačeslavo Ivanovo užtarimo dėka, išvykti į mokslinę komandiruotę pavyko tik dviem. Tačiau šiedu jauni mokslininkai (Vėliui tada buvo dvidešimt penkeri) parvežė daug mokslui ir etnokultūros paveldui vertingos informacijos: tekstų, garso įrašų, fotografijų. Vėlius sudaryti Čiornaja Padinos rinkiniai saugomi Lietuvių tautosakos rankraštyne (LTR 3615), dauguma nuotraukų fototekeje yra suskaitmenintos.

Po Vėliaus ir Vidugirio išvykas į Čiornaja Padiną 1988–1991 m. organizavo Lietuvių jaunimo bendrija „Lituanica“. Buvo užrašinėjama tautosaka, žmonių pasakojimai, buvo galima patikrinti, kiek Vėliaus užrašytos tautosakos tebelikę vietos žmonių atmintyje, pasiklausyti pasakojimų apie mokslininkų viešnagę 1963 metais. Dar kartą Čiornaja Padina aplankyta kuriant Lietuvos kino studijos dokumentinį filmą „Troškulys“ (rež. Algimantas Maceina), taip pat Kazickų šeimos (mecenatas Juozas Kazickas ten gimęs) viešnagės metu. Paskutinieji iš Lietuvos mokslininkų etnosociologinius ir antropologinius tyrimus vykdė Rimantas Sliužinskas ir Vytis Čiubrinskas. Dalis filmuotos medžiagos iš Sliužinsko kolekcijos atsiųsta ir Lietuvių tautosakos archyvu.

Pagal Lietuvių tautosakos rankraštyne saugomus tekstus bei įrašus folkloro ansamblis „Dijūta“ parengė koncertinę programą Čiornaja Padinos tema. Ji įrašyta ansamblio CD albume (2017).

LIBERTAS KLIMKA

VARPAI TAUTSAKOJE IR LIAUDIŠKUOSE TIKĖJIMUOSE

Bažnyčios bokštų varpai – didelės vertės kultūros paveldo objektai, sukaupę savyje technologijos, dailės, istorinės atminties, netgi raštijos verčių aspektus. Jų prakilnūs garsai kviečia maldai, susikauptimui, atminimui, perteikia kokią nors svarbią žinią. Kitados ir mūsų kraštas turėjo gražias bronzos liejybos tradicijas, – valdovas Žygimantas Augustas įsteigė „liudvisarnią“ Vilniuje apie XVI a. vidurį. Viduramžiais tikėta, kad varpo gaudesys vaduojąs sielas iš skaisytklos, nuvejęs piktąsias dvasias, sustabdąs epidemijų plitimą, sutramdąs gamtos stichijų šėlsmą. Kaip Jono Basanavičiaus gimtinėje Ožkabaliuose iš žmonių užrašyta, „[v]arpo balsas perskiria debesius, todėli, debesiu su griausmu prisiartinant, pradeda į varpus tuzgenti“. Istoriografiniuose šaltiniuose užsiminama net apie priesaikos sutvirtinimą, atliekamą po varpais. Lietuvių tautosakos kūriniuose – legendose ir padavimuose – varpo garsai ataidi iš paslaptinių miestų, nugrimzdusių į piliakalnių gelmes ar ežerų dugną. Varpų reikšmę bendruomenės gyvenime įprasmina daugybė smagių priežodžių ir posakių. Tautosakoje varpas gretinamas su perkūnija: varpo dūžiai ir griaustinis labai panašiai užkoduojami mįslėse. Dažno bažnytikaimio ar miestelio žmonės didžiudavosi savųjų varpų skambumu, girdimumu, o iš kaimynų ir nepiktai pasišaipydavo, garsažodžiais pamėgdžiodami jų varpų garsus. Dar tikėta, kad vagystę galima naudingai pagarsinti varpams skambant; netgi priešui ligą ar nelaimę galima „užzvanyti“, slapčia pririšus maišelį su monetomis prie skambinamo varpo virvės. Įkelti į bokštų aukštybes, varpai tampa tik girdimi, bet nebematomi; o ir paveldosaugai tėra mažai žinomi. Pranešimu siekiama iškelti tiek tautosakinę, tiek kultūrologinę bažnytinių varpų reikšmę.

ROLANDAS KREGŽDYS

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

SŪDUVIŲ KNYGELĖS ETNOMITOLOGINĖ FAKTOGRAFIJA: jtv. *Pockols* funkciniai alternantai (mitonimų v. dial. [RPr.] *Aitwars*, lie. *aitvaras* formalioji ir etimologinė analizė)

Verifikuojant vakarų baltų mitonimo jtv. *Pockols*: A ‘skraidančios dvasios arba velniai resp. *die fliegende geister oder Teuffel*’, pirmą kartą paminėto *Sūduvių knygelėje*, au-

tentiškumo faktorių, susidurta su panašios funkcinės konotacijos mitologemų v. dial. (RPr.) *Aitwars* 'velnias, skraidantis ugnies drakonas' ir lie. *aitvaras* 't. p.' kilmės ir semantinės raidos analizės stoka.

Dėl ligšiolinės vyraujančios v. dial. (RPr.) *Aitwars* / lie. *aitvaras* etimologinės apibrėžties (resp. kompozito lie. **ait[i]varas* *'vaikštikas ir varovas' → 'aitvaras, velnias' [Jono Kazlausko hipotezė]) ir šiam mitonimui priskiriamų pirminio designato funkcijų kontradikcijos bei visiškai neaiškaus jo etnomitologinio statuso, pozityvus mitologemos jtv. *Pockols* tyrimas yra labai kompliktuotas.

Pranešimas skirtas pirminių, mitonimą 'aitvaras' įvardijančių, lyčių (resp. *ait[i]varas, éitvaras, atvars, áit[v]oras, áititvaras, áitivieras, áic[i]varas, áicivieras, áičvaras, éi[eī]tvaras, Eitwariūs, etwaras, éičvaras*), darybinių jų kontaminantų (resp. *ai[ei]čiūkas, eidūkas, naktivóras*) bei semantinių asociatyvų (resp. *gausinas, kaūkas, laimykas, naktinis, pūkis, rypsūnas; skalsinas, skalsiniūkas [-inūkas]; špirūks, šiperk, spirūk[a]s; švitėlis; vélnias, vélinas; žaltvikša, žaltviska*), taip pat v. dial. (RPr.) *Aitwars* formaliosios ir etimologinės analizės rezultatų apžvalgai.

Taip pat naujai interpretuojama Adomo Brėmeniečio *Hamburgo bažnyčios kronikos* ištrauka (*Nam et ipsi Deum christianorum prorsus ignorant, dracones adorant cum volucris, quibus etiam litant vivos homines, quos a mercatoribus emunt, diligenter omnino probatos, ne maculam in corpore habeant, pro qua refutari dicuntur a draconibus* Brem. Gest. IV: 173–7–165), kuri iki šiol klaidingai buvo siejama su ankstyviausiu mitonimo lie. *aitvaras* vaizdinio paminėjimu.

MILDA NORKAITIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

TRADICINIS GYVŪNŲ ĮVARDIJIMAS REMIANTIS PRIKLAUSOMYBINE MOTYVACIJA

Lietuvoje vardai gyvūnams dažniausiai suteikiami remiantis somatine bei etologine motyvacija, t. y. atsižvelgiant į įvairius denotato kūno ar būdo ypatumus. Gyvūno gimimo ar įsigijimo laikas, jo radimo(si), įsigijimo, buvimo, laikymo ar veislės išvedimo vieta yra pagrindas rasti chronologinės bei lokalizacinės motyvacijos zoonimams. Vertinamosios motyvacijos zoonimai paremti emociniu žmogaus ir gyvūno ryšiu, todėl dėl vardo davėjo palankaus, priešiško (retkarčiais ir pragmatiško) nusiteikimo gyvūnai gali būti pavadinami komplimentiniais eufemizmais, iš onomatopėjinės kilmės apeliatyvų atsiradusiais ar apotropėjiniais vardais.

Įvardijimas remiantis priklausomybine motyvacija yra keleriopas, nes priklausymo santykiai gali būti įvairūs. Zoonimais gali virsti gyvūno priklausymą gyvūnijos rūšiai nusakantys savi, skolinti ar hibridiniai pavadinimai, jų trumpiniai, deminutyvinės ar tarminės formos, vaikų kalbos žodžiai, pavadinimai pagal lyties skirtumą. Tokios

prigimties yra avivardis *Baronas*, ožkos vardas *Ožkėlė*, iguanos – *Įgė*, kalakutės – *Lakūtė*, šuns – *Šūnė*, gaidžio – *Vištinas*, arklio – *Žirgėlis* bei katėvardžiai *Katė*, *Katas*, *Katjys*, *Katinjys* ir pan. Beje, ne visada atsižvelgiama į lytį: *Katė* gali būti vadinamas ir katinas.

Remiantis priklausymu giminei, gyvūnų jaunikliai ir vaikai dažniausiai pavadinami prie juos atsivedusių patelių vardų ar jų trumpinių pridodant deminutyvines priesagas, suformuojant galūnės vedinį ar dūrinį iš patelės vardo ir rūšinio gyvūno pavadinimo, pavyzdžiui: kumelių *Almos*, *Malvinos*, *Laurienės* kumeliukai yra *Almūkas*, *Malviniūkas*, *Lauriūkas*, karvės *Juodės* telyčaitė – *Juodytė*, katės *Ievės* atsivesta katytė – *Ievėlė*, *Pūpos* kačiukas – *Pupūlis*, kalės *Bársės* šunytis – *Bársis*, avies *Bāsės* ėriukas – *Bāsėriukis* ir pan. Pagal tėvo liniją gyvūnai vardus gauna rečiau: šuns *Rikio* šuo – *Rikis*, *Māks*o kalytė – *Māksė*.

Tokia įvardijimo tradicija būdinga natūraliesiems vardams. Vadinamieji knyginiai, dokumentiniai vardai pirmiausia reikalingi veislininkystei, todėl duodami laikantis tam tikros tėvų vardų inicialų ar pirmųjų skiemenų principu grįstos tvarkos, padedančios nustatyti gyvūno kilmę bei palengvinančios selekcinę apskaitą žirgynuose, fermose ir kitur.

Dar viena paskata priklausomybinės motyvacijos vardams rasti – paties gyvūno kaip materialinės vertybės priklausymas savininkui. Sprendžiant iš Mikalojaus Katkaus *Balanos gadyneje* aprašytų kiauliaganystės vaizdėlių, šis nominacijos būdas yra gana senas. Tokių zoonimų etimoniai – esamų, buvusių ar būsimų šeiminkų nepakitę ar kiek modifikuoti asmenvardžiai arba tiesiog įvairūs apeliatyviniai pavadinimai, žymintys asmenis, kuriems gyvūnas priklauso, priklausė ar priklausys, iš kurių buvo pirktas, gautas dovanų, su kuriais buvo išmainytas, pavyzdžiui: šunys *Liūdvikas* (toks šeiminko vardas), *Pėtrikas* (gautas iš žmogaus tokia pavarde); katės *Kāzė* (tokia šeiminkės pravardė), *Ponià Onà* (dovanota kaimynės, vardu Ona); karvės *Adėlė* (atiduota tetos Adelės), *Bielskiūkė* (pirkta iš Bielskių), *Bāba* (parsivežta iš babos); arkliai *Čigōnas* (išmainytas su čigonu), *Birūtė* (pirkta iš Birutės); kiaulė *Mōša* (skirta, auginama vyro seseriai, mošai) ir pan.

Gyvūno įsigijimo būdas ar priemonė buvo prielaida atsirasti katėvardžiams *Jaukytinis*, *Rastinūkas*, karvių vardams *Pasōginė* (gauta kaip kraitis), *Pirktinė*, metaforiniams šunivardžiams *Dóleris*, *Kapeikėlė*, *Litas*, *Rūblis* (nes buvo įsigyti už tokio nominalo pinigų) ir karvės vardui *Lotėrija* (nes nusipirka už loterijoje laimėtus pinigų).

Pabrėžiant gyvūno priklausymą konkrečiam asmeniui, jis gali būti metaforiškai įvardijamas specialaus – tik jo šeiminko naudojamo – gyvūnui įkerpamo, įspaudžiamo ar pan. žymens pavadinimu. Toks yra įženklintos avies vardas *Blėzdinga*, nes jos ausis buvo su iškirptu ženkle lyg blėzdingos uodega.

Įvardijimas pagal gyvūno priklausymą rūšiai, giminei ar pagal buvimą šeiminko turto dalimi yra vienas iš gyvūnų nominacijos būdų, turinčių gana senas tradicijas, kurių lūžio požymių tikrai nematyti.

RADVILĖ RACĖNAITĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

**ŠĖPKARTI NUPIRKO IR IŠSIUNTI | AMERIKA:
STANISLAVOS VĖLIENĖS AUTOBIOGRAFIJA
IR LIETUVIŲ EMIGRACIJOS | JAV XIX IR
XX A. SANDŪROJE KONTEKSTAI**

Rengiantis konferencijai, Ramunė Vėliuvienė maloniai leido susipažinti su vienu iš šeimos archyve saugomų Norberto Vėliaus motinos Stanislavos Vėlienės autografų – ranka užrašytų atsiminimų sąsiuvinį. Labai įdomus pasirodė pasakojimas apie Vėlienės motinos ir Norberto močiutės Juzefos Jakienės ankstyvojo gyvenimo laikotarpį, atsidūrus emigracijoje Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Pranešime, remiantis autobiografinių pasakojimų tyrimų metodologija, bendrais bruožais apžvelgsime autografo stilistikos bruožus, apibendrinsime mums rūpimas Jakienės ir jos šeimos narių emigravimo į JAV aplinkybes ir gyvenimo emigracijoje ypatumus. Siekdami atskleisti platesnį lietuvių emigrantų gyvenimo Amerikoje kontekstą, pasitelksime XIX ir XX a. sandūros lietuvių emigrantų gyvenimą nušviečiančius istorinius šaltinius ir fotomedžiagą.

Vėlienės autobiografijoje užfiksuotas jos artimųjų emigravimo ir gyvenimo JAV aplinkybes galima traktuoti kaip vienos šeimos patirčių mikroistoriją, apibendrinančią XIX ir XX a. sandūroje vykusios didžiosios lietuvių emigracijos į JAV dėsningumus.

KRISTINA RUTKOVSKA, AGATA ADAMAITYTĖ

Vilniaus universitetas

JANO KARŁOWICZIAUS NUOPELNAI LIETUVIŲ TAUTOSAKAI

Janas Karłowiczius (1836–1903), žymus lenkų kalbininkas, dirbęs ir kūręs XIX a. antrojoje pusėje, pastaruoju metu yra kiek pamirštas. Jo darbai ir pasiekimai yra menkai žinomi Lietuvos plačiajai visuomenei, išsamiau mokslininkų netirti ir jo darbai, skirti lituanistikai ir lietuvių tautosakai.

Kilęs iš istorinės Lietuvos ir susijęs su jos žemėmis beveik pusę amžiaus, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės palikimą Karłowiczius įtvirtino savo gausiuose darbuose, vienas pirmųjų pastebėjo sudėtingą socialinę, kalbinę ir kultūrinę situaciją Lietuvos visuomenėje ir pradėjo ją tirti taikydamas naujausius mokslo metodus, panaudodamas savo plačias žinias, įgytas užsienio universitetuose.

Pranešimo tikslas – pristatyti svarbiausius Karłowicziaus darbus, atskleisti jo nuopelnus lietuvių tautosakos tyrimams, pažangų požiūrį į lietuvių tautinį atgimimą, priminti šios iškilios amenybės bruožus, kurie žavėjo ne tik tai jo amžininkus, bet kelia pagarbą ir šiandien.

IRENA SELIUKAITĖ

Lietuvos kraštotyros draugija

TELKIANTI ASMENYBĖS GALIA

Pranešime bandoma išryškinti Norberto Vėliaus įtaka ir reikšmė skirtingais laikotarpiais visuomeninių organizacijų veiklai, gebėjimas telkti visuomenę etninės kultūros politikos formavimui, atskleisti telkiančią asmenybės galią.

1961 m. įkurta Lietuvos kraštotyros draugija negalėjo visiškai atsiriboti nuo 1918–1940 m. veikusių regioninių kraštotyros draugijų veiklos ir joje dalyvavusių žmonių. Jų pradėti darbai reiškėsi įkurtais muziejais, archyvais, tiriamąja veikla, etnografijos, tautosakos, kalbos ir kitų sričių mokslo pradžia. Ryškiausiai šių idėjų tąsa pasireiškė draugijos Vilniaus miesto skyriuje, sutelkusiame gausų jaunų mokslininkų būrį ir 1963 m. pradėjusį organizuoti kompleksines kraštotyros ekspedicijas. Šiam darbui vadovavo Vėlius. 1963–1972 m. vykusios kompleksinės ekspedicijos turėjo didžiulę reikšmę, nes:

- visuomeninei kraštotyros veiklai suteikė mokslinį pagrindą;
- suformavo nuostatą, kad visuomeninė veikla turi būti rezultatyvi – būtina tuoj pat apibendrinti surinktą medžiagą ir išleisti knygą;
- įtvirtino kompleksinį požiūrį į krašto istoriją;
- sukūrė krašto tyrimo metodikos pagrindus;
- stiprino tautinę savimonę.

Antras labai svarbus Vėliaus visuomeninės veiklos baras – etninės kultūros valsybinės politikos kūrimas atkūrusioje nepriklausomybę Lietuvoje. Didžiausias darbas atliktas rengiantis Lietuvos kultūros kongresui 1990 metais. Vėlius subūrė didelę grupę etninės kultūros srityje dirbančių specialistų, kurie beveik metus rinko medžiagą, leidusią pirmą kartą įvertinti etninės kultūros būklę, išryškinti opiausias problemas. Visame kongreso darbe Vėlius buvo telkianti asmenybė: skaitė pranešimus, vadovavo sekcijos darbui, apibendrino pasiūlymus ir rengė Lietuvos kultūros koncepcijos metmenis. Pagrindinės siūlytos etninės kultūros išsaugojimo nuostatos, tikslios ir apgalvotos formuluotės vėliau sugulė į įstatymus ir kitus teisės aktus, atsirado valstybinėse programose. Nemaža jų dalis šiandien įgyvendintos.

Vėlius matė Lietuvą kaip pavyzdį Europai – kaip išsaugotos vertybės integruojasi į kintantį gyvenimą nepraradamos savo vertės.

BRONĖ STUNDŽIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

KODĖL VERTA DAR KARTĄ SUGRĮŽTI PRIE NORBERTO VĖLIAUS TAUTOSAKOS ARCHYVO

Kaip žinome, Norberto Vėliaus tautosakos rinkimo programa truko daugiau kaip trisdešimt metų. Tai ilgalaikis projektas, kurio rezultatus jau esam aptarę ir kurie iš

tikrųjų niekada nebuvo šios asmenybės mokslinės veiklos paraštėse. Vis dėlto lig šiol neturime aiškaus vaizdo, kaip jo archyvas integruojasi į mūsų ne vieno šimtmečio tautosakos rinkimo istoriją. Sykiu bus svarstoma, koks ir kuo įdomus joje iškyla paties tautosakos metraštininko Vėliaus portretas.

DALIA URBANAVIČIENĖ

Lietuvos muzikos ir teatro akademija

PRISIMINIMAI APIE NORBERTĄ VĒLIŲ – MOKYTOJĄ, MOKSLININKĄ, ETNOKULTŪRINIO SĄJŪDŽIO LYDERĮ

Pranešime aptariama Norberto Vėliaus įvairiapusė įtaka – tiek skatinant mano kaip jaunos mokslininkės augimą, tiek įtraukiant į visuomeninę veiklą, galiausiai – į teisės aktų, įtvirtinančių etninės kultūros statusą, rengimą.

Dalyvavimas Vėliaus rengtose kompleksinėse ekspedicijose (1989 m. Punsko krašte, 1990 m. Mažojoje Lietuvoje ir 1991 m. Pelesos apylinkėse) leido ne tik artimiau pažinti profesorių, bet ir daug ko iš jo išmokti. Pirmieji mano tyrimai apie apeiginę choreografiją labai glaudžiai siejosi su Vėliaus tyrimų sritimis, todėl neretai buvo grindžiami jo įžvalgomis. Tačiau tai, kad visa galva panirau į mokslinius tyrimus ir tam paskyriau visą savo gyvenimą lėmė asmeniniai šio šviesaus ir nepaprastai įžvalgaus žmogaus paraginimai bei padaršiniai.

Vėliaus dėka ilgainiui tapau ir visuomenės veikėja. Jis buvo pirmasis Lietuvių etninės kultūros draugijos, įsteigtos 1989 m., pirmininkas, nubrėžęs pirmąsias draugijos veiklos gaires. Jo kvietimu nuo 1993 m. tapau draugijos valdybos nare, o nuo 1999 m. – draugijos pirmininke. Lietuvos nepriklausomybės pradžioje kaip tik dėl draugijos aktyvaus veikimo tuometinėje Kultūros ir švietimo ministerijoje buvo įkurtas Etninės kultūros skyrius (deja, 1994 m. buvo panaikintas).

Profesorius taip pat buvo prie Kultūros ministerijos veikusios Etninės kultūros globos tarybos pirmininku, jo iniciatyva buvau nuo 1995 m. įtraukta ir į šią ekspertų tarybą. Šioje taryboje Vėlius nuolat kartodavo, kad būtina sukurti Etninės kultūros įstatymą, – tą idėją pradėjome įgyvendinti nuo 1996 m., tačiau netrukus šį darbą sutrikdė netikėta profesoriaus mirtis. Tuomet vis dėlto išdrįsime su bendraminčiais tęsti pradėtą įstatymo rengimo darbą, kuris baigėsi sėkme 1999 m., kai Seimas patvirtino mūsų darbo grupės parengtą Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymą, o 2000 m. – Seimui atskaitingą instituciją Etninės kultūros globos tarybą. Visą šių teisės aktų rengimo laiką, o ir iki šiol mane lydi šviesus Mokytojo paveikslas, tarsi ragindamas nesustoti ir toliau sekti jo pavyzdžiu, siekiant etninės kultūros tinkamo įvertinimo, išsaugojimo ir gyvybingumo.

DAIVA VAITKEVIČIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

MITOLOGIJOS TYRIMŲ PRADŽIAMOKSLIS: ŽVILGSNIS Į A. J. GREIMO MITOLOGIJOS KARTOTEKĄ

Šiuolaikiniai mitologijos tyrimai neįsivaizduojami be plačios šaltinių bazės, apimančios kalbinius, istorinius, etnografinius ir tautosakos duomenis. Būtinybė sukaupti didžiulį įvairialypių duomenų kiekį tampa iššūkiu kiekvienam šios srities mokslininkui. Būdų, kaip sutelkti, aprėpti ir susisteminti mitologijos duomenis, gali būti daug. Šis pranešimas skirtas panagrinėti vieno žymiausių lietuvių mitologų Algirdo Juliaus Greimo mitologijos kartotekai ir pasiaiškinti, nuo ko prasideda jo lietuviškos mitologijos studijos.

Pagrindinė Greimo mitologijos kartotekos dalis yra saugoma Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus Greimo fondo rinkinyje F 245-112, o atskiri kortelių pluoštai yra bylose, sudarytose iš konkrečių straipsnių rankraštinės medžiagos. Rinkinys F 245-112 yra nevienalytis: dalis kortelių yra Greimo publikuotų studijų medžiagos išrašai (ypač gausūs kortelių pluoštai *Aušrinės, Austėjos, Laimos, Giltinės* studijų temomis), tačiau kita kartotekos dalis apima jo skelbtuose darbuose mažai naudotą medžiagą, suskirstytą teminiu principu. Didžiausi išlikę teminiai skyriai apėrią šias sritis: augalai; gyvūnai; paukščiai; šventės ir šventinės dienos; mėnesiai ir savaitės dienos; dievybės ir mitinės būtybės; velnio vardai; dvasininkai, užkalbėtojai ir burtininkai; ligos ir gydymo būdai; socialinės ir giminystės struktūros.

Greimo kartotekos kortelių skirstymas pagal temines sritis yra tik tarpinė klasifikacinė priemonė, tyrėjui reikalinga norint greičiau surasti atskiroms temoms priškirtas mitines figūras, tokias, kaip, pavyzdžiui, *ajeras, amalas, elnias, apuokas, Ilgės, Ragučio mėnuo, Lauksargis, Joveivas, antžygis, vaškonis, pirmabrolis, seserija* ir kt. Šios figūros ir jų tarpusavio santykiai, o ne teminės sritys buvo pagrindinis Greimo tyrimų objektas ir mitų rekonstrukcijos pagrindas. Kartotekoje sukaupta medžiaga leidžia tyrėjui įžvelgti pasikartojančius pastovius santykius tarp mitinių figūrų ir juos rekonstruoti kaip potencialių mitų struktūrinius rėmus. Kaip iš atskirų kortelių išryškėja mito struktūra, raiškiai rodo Greimo kartotekoje išlikęs gandro analizės eskizas, kuriame iš vaikiškų dainelių ir liaudies tikėjimų Greimas atstato gandro kaip pavasario pranašo mitinį vaidmenį ir rekonstruoja žiemos pražuvimo mitą.